

ČÁST PRVNÍ

OBECNÝ VÝKLAD K POJMŮM ŠKODA A NEMAJETKOVÁ ÚJMA

1 K definici pojmu újma

Pojem újma není v českých právních předpisech definován. Lze rozlišovat pojem újma v obecné rovině, kdy lze za újmu považovat jakoukoliv ztrátu ve sféře subjektu práva, a újmu v právním slova smyslu, tedy právně relevantní újmu. Pro názornou ilustraci rozdílu mezi újmu v obecné rovině a právně relevantní újmu lze uvést příklad padělatele, kterému byly ukradeny padělané bankovky. Padělatel utrpěl újmu v obecné rovině, avšak nikoliv právně relevantní újmu, a to z toho důvodu, že padělané bankovky nejsou hodnotou, kterou by chránil právní řád. Újmou v právním smyslu je podle právní teorie výlučně ztráta na právem chráněném statku osoby, přičemž padělané bankovky právem chráněným statkem nejsou.¹

Definovat pojem újma v právních rádech není obvyklé. Definici újmy kromě českého občanského zákoníku (dále jen OZ) neobsahuje ani německý občanský zákoník (dále jen BGB)² a slovenský občanský zákoník.³ Naopak vymezení pojmu újma nalezneme v rakouském občanském zákoníku (dále jen ABGB).⁴ Ustanovení § 1293 ABGB definuje újmu jako jakékoliv znevýhodnění, které utrpí subjekt na svém majetku, právech nebo osobnosti, přičemž od újmy pak rakouský zákonodárce odlišuje ušlý zisk.

Definici újmy dále obsahují Principy evropského deliktního práva (dále jen PETL), které vycházejí z principů, jež jsou vlastní právním řádům evropských zemí. Čl. 2:101 PETL stanoví: „*Škoda je majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu.*“⁵ Význam pojmu škoda (respektive újma) podle PETL tedy odpovídá výkladu právní teorie.

Český právní řád, na rozdíl od většiny západních jurisdikcí, vychází z terminologického rozlišování újmy majetkové a nemajetkové, přičemž pro majetkovou újmu se užívá pojem škoda a pro nemajetkovou nemajetková újma (srov. § 2894 OZ).

¹ BEZOUŠKA, Petr. § 2894. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1496–1499.

² Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), [Německý občanský zákoník], 1896.

³ Občiansky zákonník, [Slovenský občanský zákoník], 1964.

⁴ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), [Rakouský občanský zákoník], 1811.

⁵ Principy evropského deliktního práva (PETL), čl. 2:101.

Terminologické rozlišování pojmu škoda, tedy výhradně újma na majetku, a nemajetková újma není v evropských právních řádech obvyklé. Např. BGB používá jednotný pojem *Schaden*, tj. *Schaden* pro škodu a *immaterieller Schaden* pro nemajetkovou újmu (srov. § 249 a 253 BGB), a v *common law* je užíván jednotný pojem *damage*, tj. *pecuniary damage* pro škodu a *non-pecuniary damage* pro nemajetkovou újmu. V ABGB je pak pro újmu užíván zastřešující pojem *Schade* a převážně *erlittene Beeinträchtigung* pro nemajetkovou újmu (srov. § 1328 ABGB). Na obdobné terminologii jako OZ je vystaven slovenský občanský zákoník, který rozlišuje pojmy škoda a *nemajetková újma* (srov. § 442 odst. 2 slovenského občanského zákoníku).

2 Škoda jako majetková újma

Škoda neboli majetková újma se projevuje v majetkové sféře poškozeného, lze ji vyčíslit v penězích, lze ji kvantifikovat. Skládá ze skutečné škody (*damnum emergens*) a ušlého zisku (*lucrum cessans*). Skutečnou škodou je přímá ztráta na majetku, tedy to, oč se majetek poškozeného v důsledku škodní události zmenšil. Ušlý zisk je to, oč se majetek poškozeného v důsledku škodní události neztvrdil, ač to mohl poškozený s ohledem na obvyklý běh věcí důvodně očekávat.

Pro názornou ilustraci lze jako příklad uvést poškození letadla letecké společnosti. Samotné poškození letadla bude skutečnou škodou a skutečnost, že letecká společnost nevydělá očekávaný finanční obnos v důsledku toho, že nemohla uskutečnit naplánované lety, bude představovat ušlý zisk.

Rozsah škody lze doktrinálně vymezit pomocí tzv. diferenční hypotézy formulované Mommsenem. Rozsahem neboli výší škody (*Interesse*), která má být nahrazena, je rozdíl mezi stavem jmění poškozeného v časovém okamžiku rozhodování o náhradě škody a stavem jmění, který by hypoteticky u poškozeného nastal, kdyby ke škodní události nebylo bývalo došlo.⁶

Věci, se kterými se běžně obchoduje, mají tržní hodnotu, tj. obvyklou cenu, určenou střetem nabídky a poptávky. Pokud škůdce svým zásahem takovou věc zničí, lze pomocí obvyklé ceny věci vyjádřit rozsah škody. Tak tomu bude např. u automobilu. Pokud škůdce zavíní dopravní nehodu, při níž bude automobil poškozen takovým způsobem, že ho již nebude možné užívat k svému účelu, a současně nebude možné opravou automobilu dosáhnout uvedení v předešlý stav, bude škůdce povinen k náhradě škody v rozsahu jeho obvyklé ceny v době poškození (srov. § 2969 odst. 1 OZ).

Bylo by však mylné domnívat se, že škoda může vzniknout jen zásahem do obchodovatelných statků, u nichž lze určit obvyklou cenu. S některými statky se běžně

⁶ MOMMSEN, Friedrich. *Beiträge zum Obligationsrecht Abteilung 2: Zum Lehre von dem Interesse* [online]. Braunschweig: Schwetschke, 1855, 301 s. OCLC číslo: 174670882. [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10566949?page=1>.

neobchoduje, z toho důvodu nemají takové statky obvyklou cenu, neboť neexistují nabídka a poptávka, které by obvyklou cenu svým střetem určily. Jedná se zejména o unikátní umělecká díla a starožitnosti. Přesto zásahem do takových statků vzniká škoda, neboť se stále jedná o věci, které lze pořídit za peníze nebo jinou univerzálně směnitelnou hodnotu.⁷ Škodu tak bude možné kvantifikovat, tj. vyčíslit v penězích. Při určení výše náhrady škody však nebude možné vycházet z § 2696 odst. 1 OZ, neboť věc nemá obvyklou cenu.

V takových případech je nutné vyjít z nákladů, které by bylo nutné vynaložit na opravu poškozené věci, nebo není-li to dobře možné, lze vyjít z hodnoty, jakou měla věc pro vlastníka.⁸ Otázkou je, jak tuto hodnotu objektivně určit.

Problematikou určení hodnoty věci, u které nelze stanovit obvyklou cenu, se zabýval rakouský Nejvyšší soud. Posuzoval rozsah náhrady škody v případě zničení speciálního vlečného vozu pro cisternu, se kterým nebylo běžně obchodováno, a neměl tedy obvyklou cenu. Rovněž nebylo možné vyjít z nákladů na opravu vozu, neboť v řízení bylo zjištěno, že vzhledem k ne hospodárnosti opravy vozu nebyla oprava v daném případě dobře možná. Rakouský Nejvyšší soud dospěl k závěru, že je nutné vycházet z hodnoty, jakou měl ještě vůz v okamžiku zničení pro vlastníka. Nejednalo se o pořizovací cenu vozu, nýbrž o hodnotu stávajícího vozu s přihlédnutím k jeho opotřebení a využitelnosti. Soud tak provedl technické zhodnocení vozu, zjišťoval, jaká by byla nebyť škodní události jeho životnost a jak dlouho by ho vlastník nejspíš ještě využíval. Zohlednil i vztah vlastníka ke zničené věci.⁹

Lze uzavřít, že i v případě poškození nebo zničení věci, která nemá tržní cenu, se jedná o škodu ve smyslu újmy na majetku. Takovým zásahem však může být současně způsobena i nemajetková újma, spočívající zejména v poškození věci zvláštní obliby (srov. § 2969 odst. 2 OZ).

Současný OZ stanovuje, že se nahrazuje újma na jmění, nikoliv jen újma na majetku (srov. § 2894 OZ). Majetkem je souhrn všeho, co osobě patří, majetek tedy zahrnuje veškerá aktiva určité osoby. Jmění tvoří souhrn majetku a dluhů osoby, jedná se tedy o souhrn aktivních a pasivních majetkových hodnot (srov. § 495 OZ). Z toho plyne, že povinnost k náhradě škody nastává nejen v případě, kdy se v důsledku chování škůdce zmenší majetek poškozeného, nýbrž i vznikne-li, popřípadě zvýší-li se poškozenému dluh.

Škodu lze napravit poskytnutím majetkového plnění, přičemž zákonem upřednostněný způsob náhrady škody je uvedení v předešlý stav, popřípadě náhrada v penězích. Podmínkou povinnosti k náhradě škody je předvídatelnost škody pro škůdce. Škůdce je povinen nahradit škodu, kterou mohl předvídat vzhledem ke skutečnostem, které v uvedené době škůdce znal nebo měl znát při obvyklé péči.

⁷ SCHÄFER, Linda. *Die Bemessungsmethoden und Höhen des Schmerzensgeldes*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2019, s. 28.

⁸ Srov. BEZOUŠKA, Petr. § 2969. In: HULMÁK, Milan a kol., op. cit. sub 1, s. 1748–1750.

⁹ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1978, sp. zn. OGH 2 Ob 29/78.

Pokud jde o ušlý zisk, škůdce je povinen k jeho náhradě jen v případě, že bylo možné takový majetkový přínos očekávat, tedy je-li podložen existujícími nebo reálně dosažitelnými okolnostmi, na jejichž základě lze předvídat, že nebýt jednání škůdce, k zamýšlenému zisku by skutečně došlo.¹⁰ Náhrada ušlého zisku nepřipadá v úvahu např. při zničení losu v loterii, neboť v takovém případě je výhra jen hypotetická, nelze ji při obvyklém chodu věcí důvodně očekávat.¹¹

Jsou-li splněny všechny předpoklady vzniku povinnosti nahradit škodu, tj. vznikla-li újma ve sféře poškozeného v důsledku protiprávního jednání přičitatelného škůdci, je-li mezi protiprávním jednáním škůdce a vznikem újmy příčinná souvislost a v případě subjektivní odpovědnosti lze škůdci přičítat zavinění, je škůdce povinen nahradit poškozenému způsobenou škodu vždy.¹² Jiné je to v případě vzniku nemajetkové újmy, která se odcíňuje, jen bylo-li tak ujednáno, nebo stanoví-li tak zákon (srov. § 2894 odst. 2 OZ).

3 Nemajetková újma a povinnost k jejímu odcížení

Kromě majetkové újmy, tedy škody, může být zásahem do sféry jiného způsobena rovněž nemajetková újma, která neznamenaá přímou ztrátu na majetku. Přesto však může představovat podstatný zásah do práv poškozeného, mnohdy závažnější než sama újma na majetku. Na rozdíl od majetkové újmy nemajetkovou újmu nelze kvantifikovat, nelze ji spočítat, změřit či zvážit. Zkrátka ji není možné vyjádřit jiným všeobecným ekvivalentem.

Nemajetková újma neboli újma imateriální, morální nebo ideální se může projevat vnitřním diskomfortem, stresem, obavami, nesházemi a jinými nežádoucími účinky. Podle Vojtka se nemajetková újma projevuje „*v těžce definovatelné sféře vnímání obtíží, nepohodlí, stresu a jiných nežádoucích účinků spojených se zásahem do základních lidských hodnot*“.¹³

Projevy nemajetkové újmy jsou těžko definovatelné, zákonodárce v ustanoveních OZ zmiňuje pouze způsobené duševní útrapy a ztížení společenského uplatnění, aniž by je blíže definoval.¹⁴

¹⁰ VOJTEK, Petr. § 2956. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 859–876.

¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12. 1. 1933, sp. zn. Rv II 400/31.

¹² VOJTEK, Petr. § 2956. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol., op. cit. sub 10, s. 859–876.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ VOJTEK, Petr; PŮRY, František. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. *Soudní rozhledy* r. 2017, č. 11–12, s. 346–353.

Nemajetkovou újmu je zejména újma na životě, zdraví, cti, dobrém jménu, důstojnosti nebo soukromí, jinými slovy újma na osobních a osobnostních právech člověka. Není tomu tak však výlučně.

Rozdíl mezi škodou a nemajetkovou újmu lze podle mého názoru vhodně ukázat na příkladu újmy na zdraví člověka. Člověk, který si zlomil končetinu v důsledku úrazu zaviněného nedbalým jednáním škůdce, utrpěl skutečnou škodu v podobě léčebných výdajů, ušlý zisk spočívající ve ztrátě na výdělku z důvodu dočasné pracovní neschopnosti a nemajetkovou újmu projevující se zejména bolestí.

Nutno uvést, že povinnost k odčinění nemajetkové újmy nenastává ve všech případech, nýbrž jak je uvedeno výše, jen v případech výslovně stanovených zákonem, popřípadě na základě ujednání mezi škůdcem a poškozeným.

Občanský kodex stanovuje povinnost k odčinění nemajetkové újmy způsobené člověku v různých případech. V prvé řadě se jedná o odčinění újmy na přirozených právech člověka, kdy je velká pozornost zákonodárce věnována újmě na životě a zdraví (srov. § 2956 an. OZ).

Dále se nemajetková újma *ex lege* odčínuje, poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, tedy úmyslným jednáním z touhy ničit nebo zasáhnout poškozeného. V takovém případě se odčínuje cena zvláštní obliby (*pretium affectionis*) (srov. § 2969 odst. 2 OZ).

Při splnění zákonem daných předpokladů se odčínuje i reflexní újma osobám, které způsobenou újmu důvodně pociťují jako osobní neštěstí, není-li ji možné odčinit jinak (srov. § 2971 OZ).

Původ v evropském právu¹⁵ má povinnost odčinit nemajetkovou újmu ze ztráty radosti z dovolené, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen (srov. § 2543 odst. 1 OZ).

Dalším případem odčinění nemajetkové újmy je poskytnutí přiměřeného zadostiučinění v případě závažného porušení základních členských práv člena spolku (srov. § 261 odst. 1 OZ). Dále nelze opomenout právo na přiměřené zadostiučinění osoby dotčené ohrožením nebo porušením soutěžního práva (srov. § 2988 OZ).

Je však nutné mít na paměti, že osoby si mohou ujednat i další situace, kdy vzniká škůdci povinnost odčinit nemajetkovou újmu a poškozenému oprávnění zadostiučinění požadovat (srov. § 2894 odst. 2 OZ). Níže uvedu příklady nemajetkové újmy, k jejímuž odčinění není škůdce *ex lege* povinen, avšak strany si to mohou ujednat.

Zajisté vzniká nemajetková újma milovníku hudby, jehož oblíbená originální vinylová deska byla nevratně poškozena v důsledku nedbalé manipulace škůdce s věcí. Škůdce jednal protiprávně (zasáhl do absolutního práva poškozeného), způsobil újmu, mezi protiprávním jednáním a způsobením újmy lze dovodit příčinnou souvislost a škůdce jednal nedbale, přesto však nedochází ke vzniku povinnosti odčinit nemajetkovou újmu, neboť uvedenou situaci není možné subsumovat pod žádné z výše uvedených ustanovení (ustanovení o ceně zvláštní obliby nelze aplikovat

¹⁵ Směrnice Rady ze dne 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy. (zrušeno)

z důvodu, že věc nebyla zničena ze škodolibosti nebo svévole, škůdce ani nejednal úmyslně). Škůdce tak bude povinen pouze k náhradě škody, tedy újmě na majetku poškozeného v důsledku zničení vinylové desky.

Nemajetkovou újmu rovněž utrpí ten, kdo zmešká koncert populární zahraniční hudební skupiny, protože při cestě na koncert byl účastníkem dopravní nehody, kterou způsobil nedbalý řidič. I zde je třeba rozlišit lišit dva aspekty, a to škodu v podobě ceny nevyužité vstupenky a nemajetkovou újmu v podobě smutku a hořkosti ze zmeškání jedinečného zážitku.

V uvedeném případě jedná škůdce protiprávně, neboť poruší předpisy upravující provoz na pozemních komunikacích, poškozenému vznikne kromě škody i nemajetková újma, protiprávní jednání škůdce je příčinou vzniku újmy, neboť nebyť škůdcova nedbalého protiprávního jednání, újma poškozenému by nebyla vznikla, a rovněž lze škůdci přičítat zavinění ve formě nedbalosti za předpokladu, že nebyly naplněny skutkové znaky okolnosti vylučující protiprávnost.

Poškozený si bude moci nárokovat náhradu škody v podobě ceny nevyužité vstupenky, avšak nedomůže se odčinění nemajetkové újmy, která spočívá ve zmeškání koncertu (s výjimkou následné dohody se škůdcem nebo předchozím ujednáním se škůdcem). Nicméně by se mohl domoci odčinění nemajetkové újmy na zdraví, pokud by mu byla nehodou způsobena.

Výše uvedené případy povinnosti odčinit nemajetkovou újmu vyplývají z občanského práva hmotného, nicméně odčinění nemajetkové újmy zakotvuje i občanský soudní řád. Právo na odčinění nemajetkové újmy má každý, komu byla způsobena újma předběžným opatřením, které následně zaniklo nebo bylo zrušeno z jiného důvodu než proto, že návrhu ve věci samé bylo vyhověno, nebo proto, že právo navrhovatele bylo uspokojeno. Osobou povinnou k odčinění nemajetkové újmy je navrhovatel předběžného opatření (srov. § 77a odst. 1 občanského soudního řádu).

Rozsáhlou úpravu odčinění nemajetkové újmy obsahují předpisy pracovního práva, zejména zákoník práce.¹⁶ Tato kniha se však nemajetkovou újmu v pracovním právu zabývá jen okrajově.

Právo na odčinění nemajetkové újmy může dále vzniknout podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem,¹⁷ zákona o náhradě újmy způsobené povinným očkováním,¹⁸ zákona o distribuci léčivých přípravků obsahujících očkovací látku pro očkování proti onemocnění COVID-19 a o náhradě újmy způsobené očkováním osobám těmito léčivými přípravky¹⁹ nebo podle zákona o ochraně oznamova-

¹⁶ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 269 an.

¹⁷ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ Zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním.

¹⁹ Zákon č. 569/2020 Sb., o o distribuci léčivých přípravků obsahujících očkovací látku pro očkování proti onemocnění COVID-19, o náhradě újmy způsobené očkováním osobám těmito léčivými

telů.²⁰ S povinností odčinit nemajetkovou újmu se setkáváme i v trestním řádu,²¹ o odčinění nemajetkové újmy způsobené poškozenému trestným činem rozhodují soudy v adhezním řízení. Odčinění nemajetkové újmy v penězích podle veřejnoprávních předpisů se však tato kniha nevěnuje.

Dále nalezneme ustanovení o odčinění nemajetkové újmy v mezinárodních smlouvách, např. v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.²² K nemajetkové újmě existuje i rozsáhlá judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP).²³

Otázkou zůstává, jak objektivně určit rozsah nemajetkové újmy. Zatímco u škody můžeme vycházet z Mommsenovy diferenční hypotézy, u nemajetkové újmy z ní vycházet nelze. U škody podle Mommsenovy diferenční hypotézy porovnáváme stav jmění poškozeného ve dvou různých situacích, a to skutečný stav a hypotetický stav (podrobnosti viz výše), u nemajetkové újmy však není možné určit, jaké dva stavy matematicky porovnávat.²⁴ Je tomu tak proto, že nemajetkovou újmu nelze kvantifikovat.

4 Pojetí občanskoprávní odpovědnosti

Současná právní úprava upouští od sousloví „odpovědnost za škodu“ a užívá výhradně označení „náhrada škody“. Tato terminologická změna je důsledkem odlišného pojetí odpovědnosti od předchozí právní úpravy, neboť občanský zákoník z roku 1964 (dále jen OZ 1964) byl založen na pojetí odpovědnosti jakož následku porušení primární povinnosti (srov. § 420 OZ 1964), zatímco OZ z roku 2012 vychází z perspektivního pojetí odpovědnosti.²⁵

Odpovědnost optikou OZ 1964 spočívá ve vzniku následného neboli sekundárního nepříznivého právního následku, který vzniká jako důsledek porušení původní povinnosti, tedy povinnosti primární. K porušení primární (původní) právní povinnosti může dojít jak aktivním konáním, tak opomenutím. Vznik nové sekundární právní povinnosti postihuje toho, kdo porušil primární (původní) právní povinnost, ať už se jednalo o povinnost smluvní či mimosmluvní, tj. povinnost *ex lege*.²⁶

přípravky a o změně zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů.

²¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 43 odst. 3.

²² Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení č. 209/1992 Sb., čl. 41.

²³ Srov. např. rozhodnutí ESLP ze dne 30. 3. 2017 ve věci Nagmetov proti Rusku, sp. zn. 35589/08; rozhodnutí ESLP ze dne 29. 6. 2004 ve věci Králíček proti České republice, sp. zn. 50248/99.

²⁴ MOMMSEN, Friedrich, op. cit. sub 6.

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0, s. 599–600 [online]. [cit. 2020-11-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>.

²⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 2, Díl třetí: závazkové právo*. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 55.

Občanskoprávní odpovědnost v tomto pojetí (odpovědnost jako nepříznivý právní následek porušení primární povinnosti) se může projevit ve třech modifikacích. V prvé řadě může rušiteli vzniknout povinnost nová, kterou dosud neměl, přičemž primární povinnost nadále trvá. Například poruší-li škůdce obecnou povinnost neškodit druhému, je škůdce povinen nahradit způsobenou škodu a povinnost neškodit druhému trvá nadále.

Druhá modifikace spočívá v tom, že k primární právní povinnosti přistupuje v okamžiku jejího porušení povinnost další (aditivní). Modelovým příkladem je opominutí primární povinnosti řádně a včas splatit peněžitý dluh. Dlužníková povinnost splatit dluh trvá dál a přistupuje k ní nová povinnost platit úroky z prodlení v ujednané výši, popřípadě zákonný úrok z prodlení.²⁷

A konečně třetí modifikací je přeměna původní právní povinnosti v povinnost novou, kdy původní povinnost zaniká ze zákona. Příkladem jsou práva z vadného plnění, kdy se původní povinnost dodat předmět plnění bez vad může přeměnit v povinnost opravit předmět plnění nebo doplnit to, co chybí.²⁸

Toto pojetí chápe odpovědnost jako následek porušení povinnosti, dochází tedy ke ztotožnění s občanskoprávní sankcí.²⁹ Pokud povinný subjekt občanskoprávní povinnost neporuší, není ho potřeba zatěžovat sankcí, a tedy ani občanskoprávní odpovědností. Nejpodstatnější funkcí odpovědnosti v tomto pojetí je funkce represivní neboli penální.

Současný OZ vychází z perspektivního pojetí odpovědnosti, jehož původcem je Knapp. Subjekt v tomto pojetí odpovídá za splnění povinnosti, nikoliv za její nesplnění. „Podle této koncepce tedy odpovědnost vzniká současně se vznikem povinnosti a trvá spolu s ní latentně až do porušení povinnosti, kdy se latentní odpovědnost aktivizuje.“³⁰ Odpovědnost není totožná se sankcí, nýbrž je hrozbou sankcí. V tomto pojetí se dostává do popředí zejména preventivní funkce odpovědnosti.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 56.

²⁹ KNAPPOVÁ, Marta. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 207–209.

³⁰ KNAPPOVÁ, Marta, op. cit. sub 29, s. 212.